

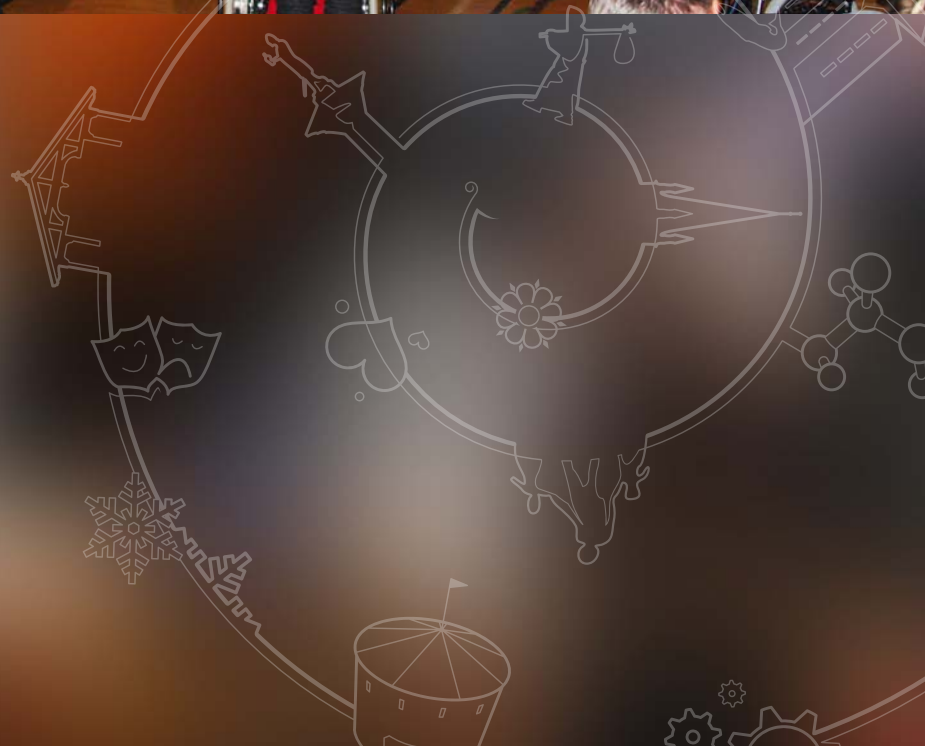

TRONDHEIM KOMMUNE

Utviklingstjenesten

Tilrettelagt fritid for voksne

Evaluering gjennomført desember 2008/ januar 2009

Forord

Denne rapporten er laget på grunnlag av data fra brukerundersøkelsen, dialogmøter med ansatte og ledere i aktuelle tjenesteområder for "Tilrettelagt fritid for voksne". Datainnsamlingen gjennomført i desember 2008/januar 2009 av Utviklingstjenesten. Gretha Tangen Pedersen og Per E. Johansen var ansvarlig for gjennomføring og rapportering. Dybdeintervju ble gjennomført av Kristin Indal.

Vi vil takke alle som velvillig har bidratt gjennom å svare på spørreskjema, dybdeintervju eller dialogmøter. Vi vil takke vår oppdragsgiver Kulturenheten og spesielt Terje Johnsen som har vært en pådriver i å realisere denne rapporten.

Vi håper kunnskapen som framkommer kan brukes som grunnlag for videreutvikling og kvalitessikring av dette tjenestetilbudet.

Trondheim, mars 2010

Per E. Johansen
Prosjektansvarlig

Kristin Indal
Prosjektmedarbeider

Dag Tore Foss
Prosjektmedarbeider

Innhold

1. Innledning	7
1.1. Bakgrunn og formål med evalueringen.....	8
1.2. Organisering av prosjektet "Tilrettelagt fritid"	8
1.3. Problemstilling/fokus i evalueringen.....	9
1.4. Gjennomføring og metode.....	9
1.5. Tema i spørreundersøkelsen.....	10
1.6. Hvordan lese og tolke resultatene	10
2. Presentasjon av resultatene	11
2.1. Bakgrunnsinformasjon	11
2.1.1. Boform	11
2.1.2. Bor hos foreldre fordelt på alder	11
2.1.3. Alder.....	12
2.1.4. Støttekontakt.....	12
2.1.5. Antall vedtak om støttekontakt	12
2.2. Opplevelsen den enkelte har av fritidsaktiviteten de er med på.....	13
2.2.1. Spørsmål 1, 2 og 3	13
2.2.2. Spørsmål 4, 5 og 6.....	15
2.2.3. Spørsmål 7, 8 og 9.....	17
2.3. Opplevelsen av hvordan det er å søke om å få være med på tilrettelagt fritid eller kunne klage på tilbudene	18
2.3.1. Spørsmål 10, 11 og 12.....	18
2.4. Opplevelsen av å endre fra å ha egen støttekontakt til å delta på gruppeaktivitet.	18
2.4.1. Spørsmål 13, 14, 15 og 16.....	18
3. Oppsummering	20
3.1. Er flere blitt motivert til økt deltakelse i det allmenne kultur- og fritidslivet for funksjonshemmede uten enkeltvedtak som grunnlag?.....	20
3.1.1. Fra brukerne.....	20
3.1.2. Fra ansatte (TF/HV) og ledere (HV).....	20
3.2. Er antall enkeltvedtak om støttekontakt redusert – midler frigjort til inkluderende sosiale aktiviteter?	20
3.3. Har brukerne fått flere valgmuligheter?	21
3.3.1. Fra brukerne.....	21
3.3.2. Fra ansatte (TF/HV) og ledere (HV):.....	21
3.4. Er den enkelte brukers ønsker og behov blitt bedre ivaretatt?	21
3.4.1. Fra brukerne.....	21
3.4.2. Fra ansatte (TF/HV) og ledere (HV).....	21
3.5. Er brukers klageadgang ivaretatt?.....	22
3.5.1. Fra brukerne.....	22
3.5.2. Fra ansatte (TF/HV) og ledere (HV).....	22
4. Konklusjon	23
Referanseliste	24
Vedlegg	25

1. Innledning

Prosjektet: "Normalisering av tilrettelagt fritid for voksne brukere" i fortsettelsen omtalt som "Tilrettelagt fritid", forkortet (TF), inngår i flere historiske kontinuum. Det gjelder områder som støttekontakt virksomhet, "HVPU – reformen" 1 og reformer for mennesker med psykiske lidelser. Fokus har vært endring fra segresjon, utsøting og sykeliggjøring til inkludering og normalisering. Se blant annet Tøssebro (2002), Kittelsaa (2008) og Elstad (1999).

Grunnlaget for støttekontaktvirksomhet i Norge ble lagt i 1955, ved at Skolepsykologisk kontor i Oslo tok i bruk erfaringene fra USA, der en brukte collagestudenter som kameratstøtte til unge kriminelle gutter. Det vil si en støtteperson i mangel av eller som supplement til familie/private støttepersoner Midsundstad (2005).

På slutten av 80-tallet begynte forberedelsen til det som er omtalt som "HVPU-reformen". De utviklingshemmede skulle i størst mulig grad der det var mulig "delta på lik linje med andre". Verdssetting av sosial rolle (VSR) ble et nøkkelbegrep Kristiansen (1993). For å lykkes med normalisering i forhold til bolig, arbeid og fritid, ville det være nødvendig å gi den enkelte "nok og tilrettelagt" støtte. Nå kom framveksten av "arbeid med bistand", "aktiv på dagtid" "dagtilbud" og fritidsassistenter. I Trondheim kommune ble oppbygging av fritidsassistentsvirksomheten igangsatt Amble et. al (1993). Fritidsassistenter skulle hjelpe/støtte personer med bistandsbehov i å delta på ulike fritidsarenaer som lag og organisasjoner. Idrettslag og andre fikk støtte for å tilby deltakelse og/eller aktiviteter for målgruppen. Med dette ble to strategier forent. *Integrering* var et sentralt begrep, nå legger en større vekt på *inkludering* fordi *inkludering* legger større vekt på den enkelte brukers egne ønsker og behov ².

Støttekontaktvirksomheten, gitt som rettighet i sosialtjenesteloven³, har hele tiden levd side om side med etablering og av ordning med fritidsassistenter og lignende. Prosjektet "Tilrettelagt fritid" omfatter målgruppene: utviklingshemmede, mennesker med psykiske lidelser, mennesker med ulike syndrom, demens, CP4, slagrammede og skadde etter ulykker m.fl. I følge Kulturenheten er ca 40 % av brukerne mennesker med psykiske lidelser og ca 20 % utviklingshemmede. Vi har i våre kommentarer og analyse brukt teori og kunnskap fra flere fagfelt.

Prosjektet "Tilrettelagt fritid" omhandler tilbud på fritiden, men for mennesker som ikke er i ordinært arbeid eller skole, kan begrepet "fritid" oppleves uklart. Prosjekter/virksomheter som "Aktiv på dagtid" og lignende illustrer dette. Erfaringer og kunnskap fra prosjektet "Tilrettelagt fritid" kan også være nyttig i arbeid med å tilrettelegge for økt deltakelse i arbeidslivet.

¹ Helsevernet for psykisk utviklingshemmede. Tøssebro (2002).

² Informasjon fra samtale med prosjektleder for "Tilrettelagt fritid" Terje Johnsen 19.03.2010.

³ Lov sosiale tjenester av 1993-01-10.

⁴ Celebral parese.

1.1. Bakgrunn og formål med evalueringen

Evalueringen av prosjektet "Normalisering av tilrettelagt fritid for voksne brukere" ble bestilt av enhetsleder Bård Eide i Kulturenheten, og er gjort i samarbeid med styringsgruppa for prosjektet.

Prosjektet har pågått i 2,5 år – fra 1. januar 2007 til 30. juni 2009.

Bakgrunn for prosjektet var å prøve ut ny praksis ved at søknader/henvendelser om tilrettelagt fritid/støttekontakt først sendes Kulturenheten, som sammen med søker avklarer behov/ønsker før Helse- og velferdskontoret gjør vedtak om støttekontakt.

1.2. Organisering av prosjektet "Tilrettelagt fritid"

Organiseringen av prosjektet "Tilrettelagt fritid" er beskrevet slik i prosjektplan:

"Alle henvendelser og søknader om Tilrettelagt fritid har i prosjektperioden gått direkte til prosjektet som videre tar stiling til hvilke ønsker og behov søker har og deretter hvilken bistand som behøves for at bruker skal få oppfylt disse.

Prosjektet har til hensikt å etablere sosiale aktiviteter sammen med lag/ organisasjoner, kulturelle institusjoner, samt etablere nye tiltak i kommunal regi. Prosjektet lønner alle støttekontakter og fritidsassistenter.

Prosjektet har ansvar for å informere om ulike kultur og fritidsaktiviteter til alle som henvender seg med spørsmål om dette, samt sikre gode samarbeidsrelasjoner med andre kommunale enheter og tiltak. Forvaltningsenheten har koordineringsansvar for helhetlig tilbud til brukerne og er ansvarlig for individuelle planer"⁵.

Mer informasjon om "Tilrettelagt fritid" finnes på Trondheim kommune sine nettsider:

<http://www.trondheim.kommune.no/tilrettelagtfritid>

⁵ Prosjektplan Tilrettelagt Fritid "Normalisering av tilrettelagt fritid for voksne brukere". 07.12.2006.

1.3. Problemstilling/fokus i evalueringen

Hvor fornøyd er brukere, samarbeidspartnere og ansatte med ordningen som er utprøvd?

- Er flere blitt motivert til økt deltakelse i det allmenne kultur- og fritidslivet for funksjonshemmede uten enkeltvedtak som grunnlag?
- Er antall enkeltvedtak om støttekontakt redusert – midler frigjort til inkluderende/sosiale aktiviteter?
- Har brukerne fått flere valgmuligheter til fritidsaktiviteter?
- Er den enkelte brukers ønsker og behov blitt bedre ivaretatt?
- Er brukernes klageadgang ivaretatt?

1.4. Gjennomføring og metode

Evalueringen ble gjennomført i perioden desember 2008 / januar 2009.

Undersøkelsen er utarbeidet i samarbeid med Kulturenheten v/ Tilrettelagt fritid (TF), representant for ledergruppa, Helse- og velferdskontorene (H/V) og Utviklingstjenesten.

Spørreskjema ble sendt alle som hadde vedtak om støttekontakt i 2008 og personer under oppfølging med vedtak fra 2007⁶.

Ant. skjema utsendt	Antall mottatte svar	Svarprosent
585	194	33 %

Tabell 1: Svarprosent

Dialogmøte med deltakere på to av tiltakene, ledere i H/V, ansatte H/V og ansatte i Kulturenheten v/ TF
 Intervju med åtte informanter, utvalg fra ulike bydeler. I denne undersøkelsen er det brukt både kvantitativ og kvalitativ tilnærming for å få et best mulig grunnlag for vurdering. Selv om svarprosenten er lav har vi svar fra 194 personer. Et godt resultat brukergruppa tatt i betraktning.

Det er få undersøkelser der utviklingshemmede selv er direkte informanter (Tøssebro, 2002). Slik som i vår undersøkelse og Kittelsaa (2008) sin studie. Vi opplevde deltakelsen fra brukerne som aktiv og vi fikk mye informasjon gjennom direkte møter med utviklingshemmede og mennesker med psykiske vansker.

⁶ Ordningen med enkeltvedtak for å delta i "Tilrettelagt fritid" ble avviklet f.o.m 01.01.07. Noen vedtak fra 2007 ble fulgt opp i 2008.

1.5. Tema i spørreundersøkelsen

Spørreskjema ble bygd opp rundt følgende tema:

- Opplevelsen den enkelte har av fritidsaktiviteten de er med på (trivsel, medbestemmelse, venner) (spørsmålene 1-9)
- Opplevelsen av hvordan det er å søke om å få være med på tilrettelagt fritid eller kunne klage på tilbudene (spørsmålene 10-12)
- Opplevelsen av å endre fra å ha egen støttekontakt til å delta på gruppeaktivitet. Her skulle de som hadde fått endringer svare (spørsmålene 13-16)

I tillegg var det stilt spørsmål om følgene: Kjønn, boforhold og om de har støttekontakt eller har hatt støttekontakt.

1.6. Hvordan lese og tolke resultatene

Evnen til å fylle ut skjema er sterkt varierende i betydning av at en del av informantene har vært avhengig av bistand for å besvare spørsmålene.

Et generelt inntrykk i gjennomføringen av denne spørreskjemaundersøkelsen er at informantene velger mer positive svar enn det som framkommer gjennom dialogmøte og intervju.

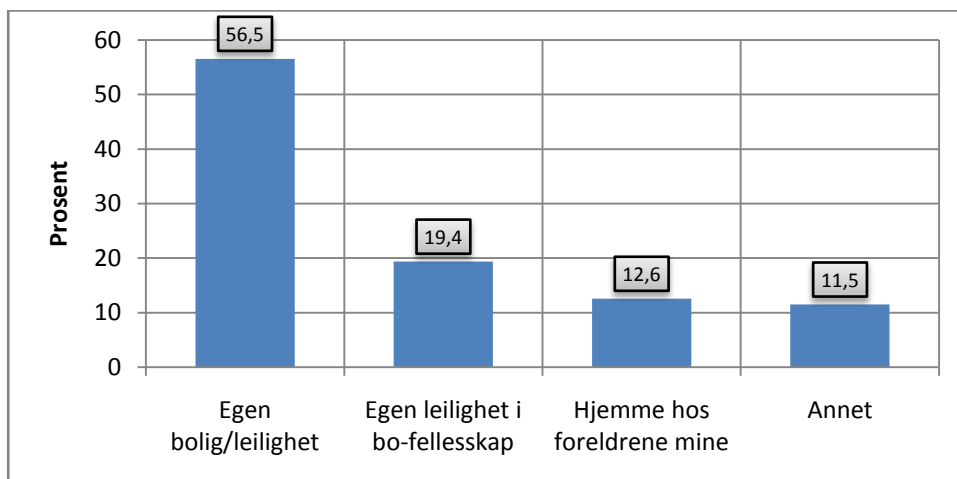
Resultatene fra undersøkelsen kan brukes som grunnlag for utvikling og forbedring av "Tilrettelagt fritid" og samarbeid med Helse- og velferdskontorene ved å ta tak i forbedringsområder som er identifisert i denne undersøkelsen.

2. Presentasjon av resultatene

Resultatene blir presentert i form av figurer med utdypende kommentarer der dette er vurdert som aktuelt. Kommentarene vil sette funn i en større ramme med referanse til kunnskap fra andre prosjekt og teori.

2.1. Bakgrunnsinformasjon

2.1.1. Boform

Figur 1: Bosted

75,9 % av respondentene bor i egen bolig/leilighet.

Svar gitt under "Annet" tyder på at flere har vært usikker på om de måtte eie boligen for å kunne svare "egen bolig/leilighet".

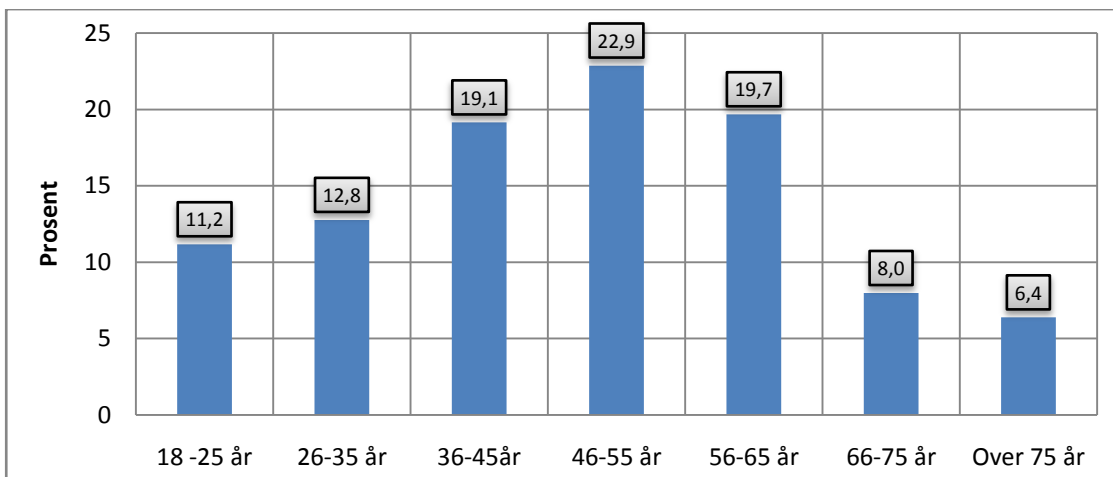
Nesten halvparten av de som har oppgitt å bo hos foreldre er under 25 år. Se tabellen under (tabell 2).

2.1.2. Bor hos foreldre fordelt på alder

Alder	Antall
18-24 år	11
25-34 år	4
35-49 år	7
50-56 år	1
Over 56 år	0
Sum	23

Tabell 2: Bor hos foreldre

2.1.3. Alder

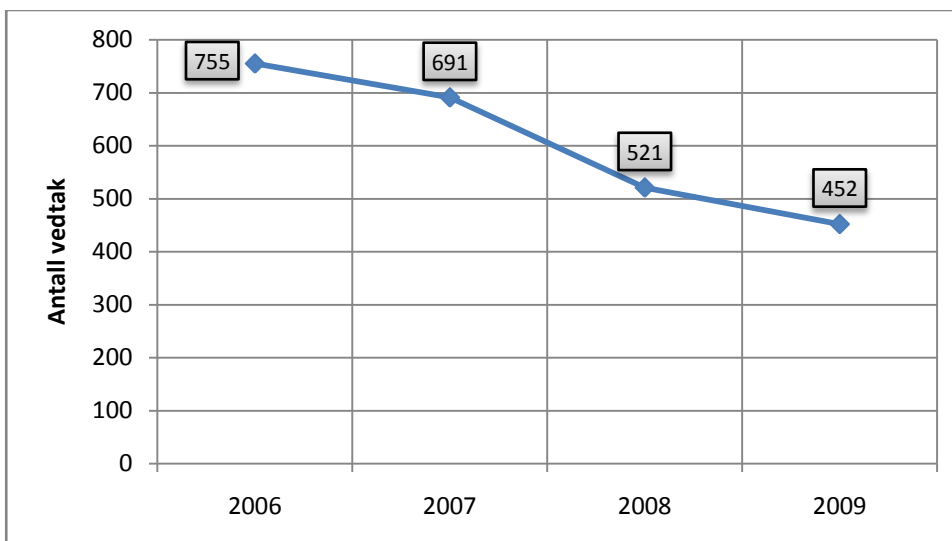
Figur 2: Alder

Aldersfordelingen på de som har svart er tilsvarende fordelingen for hele brukergruppen. Det innebærer at undersøkelsen har svar fra alle aldersgrupper som igjen er av betydning for generaliseringen av resultat.

2.1.4. Støttekontakt

Gjennomgang av skjemaene tyder på at en del av informantene ikke har oppfattet spørsmålet "Har du hatt støttekontakt før" som avsluttet støttekontaktforhold og har krysset av for begge svaralternativene. Svarene viser at 66,5 % har støttekontakt. Hvor mange som har hatt støttekontakt, men ikke lenger har det er imidlertid uklart.

2.1.5. Antall vedtak om støttekontakt

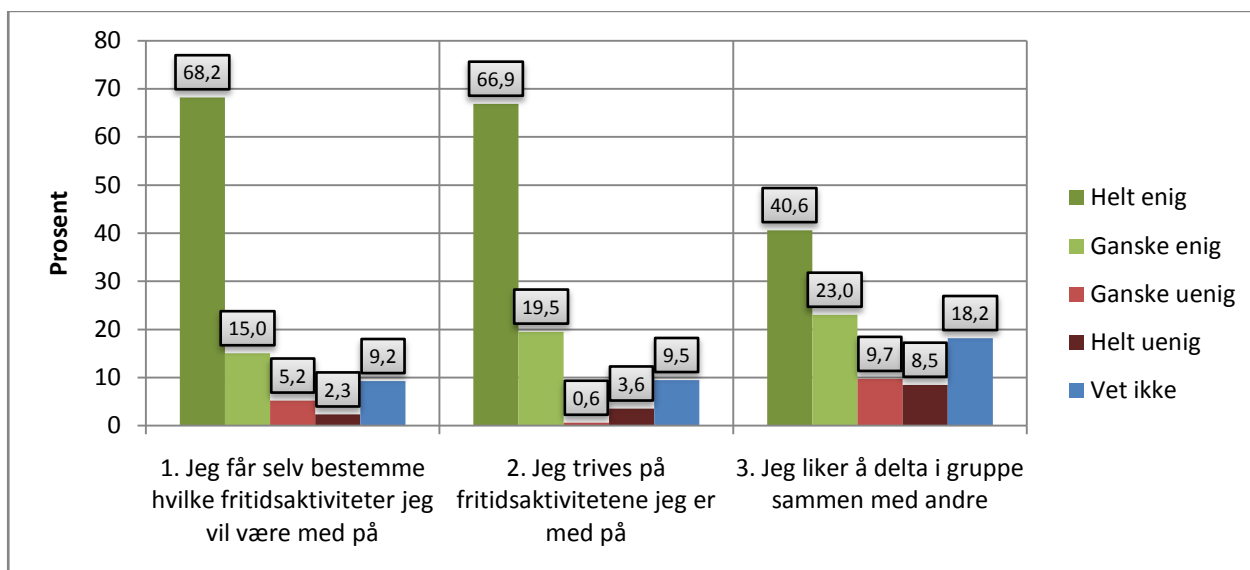

Figur 3: Vedtak om støttekontakt

Figuren viser at det har vært en nedgang (40 %) på 303 vedtak fra 755 i 2006 til 452 i 2009. Dvs antall vedtak som har kommet som bestilling til "Tilrettelagt fritid" (Kulturenheten) fra Helse- og velferdskontorene i Trondheim. Ordningen med enkeltvedtak for å delta i "Tilrettelagt fritid" ble avvirket f.o.m. 01.01.07. Noen vedtak fra 2006 ble fulgt opp i 2007 og 2008.

2.2. Opplevelsen den enkelte har av fritidsaktiviteten de er med på

2.2.1. Spørsmål 1, 2 og 3

Figur 4: Spørsmål 1, 2 og 3

Hva er et godt resultat blir mye opp til ansatte og ledere og bedømme. Det er viktig å reflektere over resultatene. Eksempelvis sier 9,2 % at de "ikke vet", mens 7,5 % er "ganske uenig" / "helt uenig" i at de selv får bestemme fritidsaktivitet.

Utdypende kommentarer til spørsmål 1 og 4 som omhandler medbestemmelse

Svarene fra den kvantitative delen av undersøkelsen gir et bilde av at brukerne opplever at de har mulighet til medbestemmelse når det gjelder deltakelse på aktivitet og innholdet på aktivitetene. Den kvalitative delen av undersøkelsen nyanserer dette bildet noe med at reel mulighet for medbestemmelse ser ut til å ha sammenheng med brukernes tilgang til informasjon og veiledning gjennom gruppelederfunksjonen. Den reelle muligheten for medbestemmelse kommer da gjennom veiledning fra sentrale støttepersoner. Et eventuelt forbedringspotensiale for "Tilrettelagt fritid" ligger i bedre og mer tilrettelagt informasjon. Eventuelt også om gjennomgang av rutiner med tanke på at sentrale støttepersoner kan veilede aktuelle brukere i de ulike tilbudene som finnes.

Utdypende kommentarer til spørsmål om trivsel på aktivitet

Trivsel kan sees i sammenheng med det utbytte brukeren opplever å ha av det å delta på aktivitet. Opplevd utbytte har igjen sammenheng med blant annet mestringsopplevelse og mål for deltakelse på aktivitet. Den kvalitative delen av undersøkelsen gir et bilde på at brukere deltar på aktivitet med ulike mål, enkelte ønsker å være sosiale sammen med andre mennesker, andre søker utbytte av selve aktiviteten, mens andre drar nytte av aktiviteter mer som "happenings". Nærmere beskrevet i sosial bytteteori ⁷.

Hvis man ser trivsel i sammenheng med hvilket utbytte den enkelte har av å delta på en bestemt aktivitet, kan dette sees i forhold til det man føler man får igjen for å delta på aktivitet. Det vil si hvordan "det betaler seg" for den enkelte å delta på aktivitet i forhold til hva man selv må bidra med. Hvis målet for deltakelse er å være sosial sammen med andre, må du gi noe av deg selv gjennom interaksjon med de andre menneskene på aktiviteten.

Fritid med bistand (Fmb) er en metode utviklet av Anders Midtsundstad gjennom flere prosjekt i Kristiansand kommune. I likehet med metoder brukt i "Tilrettelagt fritid" går dette ut på tilrettelegging og veiledning som grunnlag for enkeltpersoners inkludering i aktivitet.

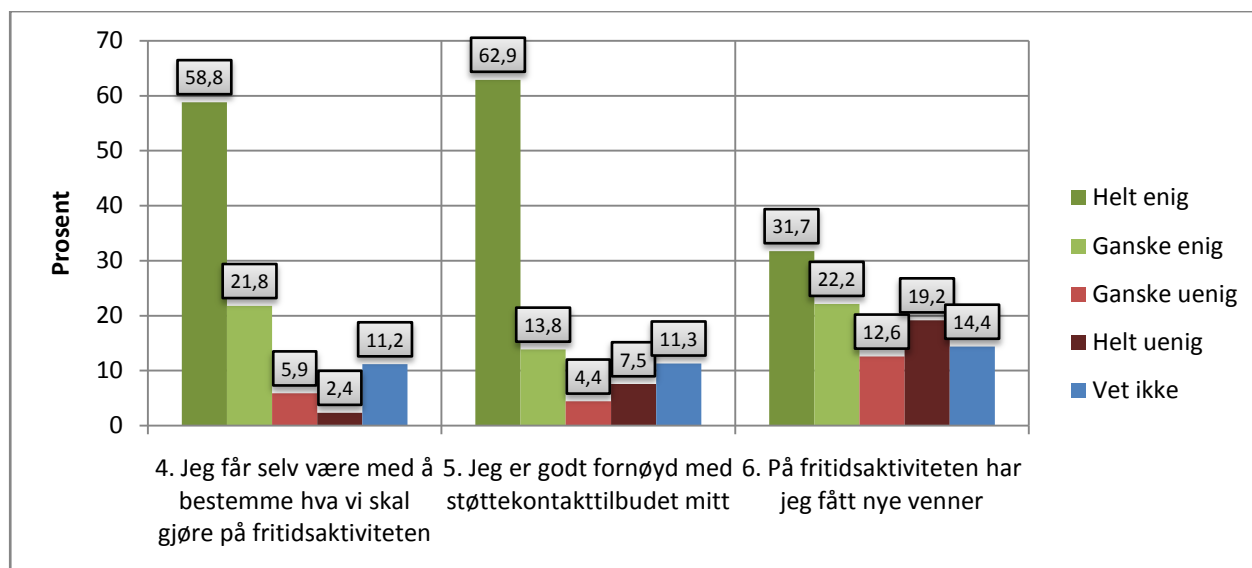
⁷ Sosial bytteteori tar utgangspunkt i at det foregår et sosialt bytte i sosiale nettverk (Bø og Shiefloe, 2007). Dette fører for det første til en form for forpliktelse mellom deltakerne i en sosial gruppe på den måten at det kreves en viss gjensidighet i den innsatsen som blir investert. Hvis den andre parten ikke gjør gjenyttelser blir "regnskapet" skjevt og du sitter igjen med følelsen av at dette har kostet deg mer enn det du har fått igjen.

Utbytte og trivsel kan også sees i sammenheng med hvilke mestringsopplevelser man får gjennom deltakelse på aktivitet. Begrepet mestringsopplevelser gir et bilde på hvordan mangel på de ferdighetene som skal til for å mestre en bestemt aktivitet vil føre til at personen opplever mindre utbytte av å delta på aktiviteten enn hvis den samme personen hadde hatt de nødvendige ferdighetene Midsundstad(2005).

Forventning om mestring har sammenheng med en persons selvoppfatning (Stipek, 2002). Opplevelse av mestring er avhengig av hvor personen "plasserer" utfallet av opplevelsen. Det vil si om et evt. nederlag skyldes interne eller eksterne faktorer. Eksterne faktorer er ofte kontrollerbare, for eksempel "manglende belysning" eller "for glatte sko". Interne faktorer har med "selvet" å gjøre og sees ofte i sammenheng med ens evner og egenskaper.

I lys av dette kan det tenkes at trening i nødvendige ferdigheter hos enkelte brukergrupper, både kan øke trivsel og motivere til deltakelse på andre lignende aktiviteter. Med dette ligger det en tanke om å bygge en grunnmur av mestringsopplevelser, som gir brukeren en følelse av å ha "noe" å bidra med. Helt konkret kan kortspill være en slik ferdighet, men også trening av sosiale ferdigheter kan nevnes i denne sammenhengen.

2.2.2. Spørsmål 4, 5 og 6

Figur 5: Spørsmål 4, 5 og 6.

Figuren viser at mellom 59 % og 63 % svarer "helt enig" på spm. 4 og 5. På spm. 6 er svarene mer jevnt fordelt, men med høyere grad av uenighet.

Utdypende kommentarer til spørsmål om vennerelasjon (spørsmål 6 og 7)

Flere av informantene i undersøkelsen forteller at deltakelse på aktiviteter gir dem mulighet til å treffe folk og at dette er noe av det viktigste ved å delta på ulike aktivitetstilbud. Dette har størst betydning for brukere med lite eller ingen kontakt med familie og slekt.

En av informantene som forteller at hun har få eller ingen muligheter til sosial omgang i hverdagen, gir mye ros til det turtilbudet⁸ hun deltar på. Informanten gir uttrykk for at det er vanskelig å komme i kontakt med mennesker på egen hånd, ikke minst på grunn av at hun i perioder er rammet av angst. Den sosiale siden ved aktivitetstilbudet informanten deltar på, gir viktig "sosial trening" i perioder der man ellers ikke makter slike ting, forteller informanten. Spesielt viktig er det for denne informanten at det er faste deltakere på gruppen. Det uttrykkes også som viktig at det er en fast gruppeleder tilstede hver gang og at man har faste avtaler for aktivitetstilbudene.

⁸ James E. Best v/ Jæren Disdriktpsykiatriske senter har forsket på betydning av fysisk aktivitet i forhold til personer med psykiske vansker. <http://www.mentalhelse.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=13266>

Kapittel 2 | Presentasjon av resultatene

Felles for aktivitetstilbudene som gis i regi av tilrettelagt fritid, er et tilbud om å delta i en gruppe sammen med andre mennesker. Hvis du på egen hånd deltar på en konsert med andre mennesker representerer dette en ikke – sosial gruppe (Stensaasen, 1996). Hvis du har fått en direkte invitasjon til deltakelse på en mindre aktivitet, representerer dette deltakelse i en såkalt sosial – gruppe⁹.

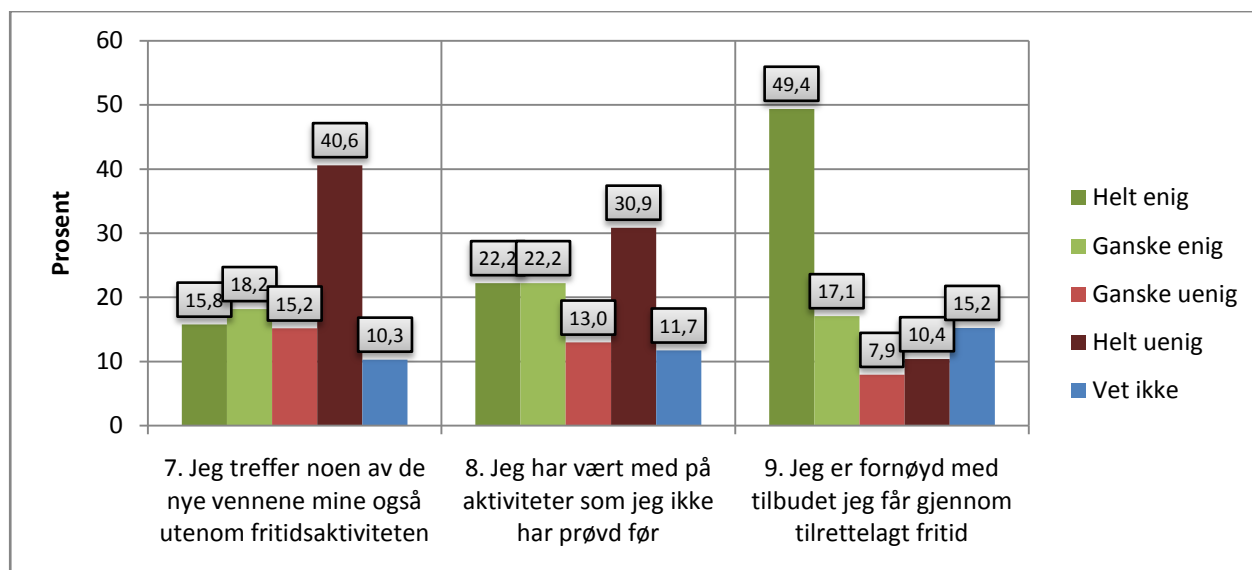
I den kvalitative delen av undersøkelsen gir enkelte informanter uttrykk for at de i noen sammenhenger kan oppleve det som stigmatiserende ”å bare bli plassert i en gruppe” med det noen andre har definert som deres ”likesinnede”. For eksempel hvis en person med nedsatt syn automatisk blir plassert i gruppe bestående av bare andre med nedsatt syn.

⁹ ”... En gruppe består av to eller flere personer som påvirker hverandre gjensidig og er gjensidig avhengig av hverandre for å få tilfredsstilt sine behov og nå sine mål” (Stensaasen, 1996).

I en gruppe er gruppemedlemmene av betydning for det utbytte enkeltmedlemmer har av deltakelse i gruppen. I denne sammenhengen kan man derfor se for seg at gruppesammensetning har en viss betydning for utbytte av aktivitetstilbudet. Dette har sammenheng med enkeltmedlemmenes mål for deltakelse i gruppen. Hvis samtlige gruppemedlemmer er med i en gruppe for å dra nytte av samspillet med de andre gruppemedlemmene, vil det sannsynligvis være snakk om en funksjonell gruppe (Stensaasen, 1996).

Utvikling av en sosialt sammensatt gruppe har fire stadier (Stensaasen, 1996). Det at selve gruppen trenger tid for å utvikles kan belyse hvordan ulik gruppesammensetning fra gang til gang i forbindelse med et aktivitetstilbud kan påvirke gruppens funksjonalitet. Det ble tidligere nevnt hvordan enkelte brukergrupper i utgangspunktet kan ha vanskeligheter med å mestre de sosiale ferdigheter som skal til for å opprettholde den ”gjensidighet” som skal til i sosialt sammensatte grupper. Hvis målet for deltakelse på aktivitet er sosial interaksjon, vil det for denne gruppen kunne være en fordel om gruppen besto av relativt faste gruppedeltakere.

2.2.3. Spørsmål 7, 8 og 9

Figur 6: Spørsmål 7, 8 og 9

Figuren viser at nesten 41 % svarer "helt uenig" at de treffer de nye vennene utenom fritidsaktiviteten (spm. 7). På spm. 8 svarer over 44 % at de er "enig" / "helt enig" i at de har vært med på aktiviteter de ikke har prøvd før. 66,5 % er fornøyd med tilbudet.

Utdypende kommentar til det å skape trygghet/rom for mestring; spm. 8

Personer med psykiske lidelser og utviklingshemmede vil med tilpasset støtte, og der en skaper tillit og trygghet kunne våge prøve nye aktiviteter og situasjoner Elstad (1999), Kittelsaa (2005) og samtale med leder i Mental Helse Sør-Trøndelag¹⁰.

Vi har tidligere skrevet om betydningen av å mestre. Et viktig fundament for mestring er trygghet nok til å prøve noe nytt, og at det en skal mestre er tilpasset personen sine ferdigheter. "Flow-teorien" har dette som et av sine kjernepunkt (Csikszentmihályi, 1999).

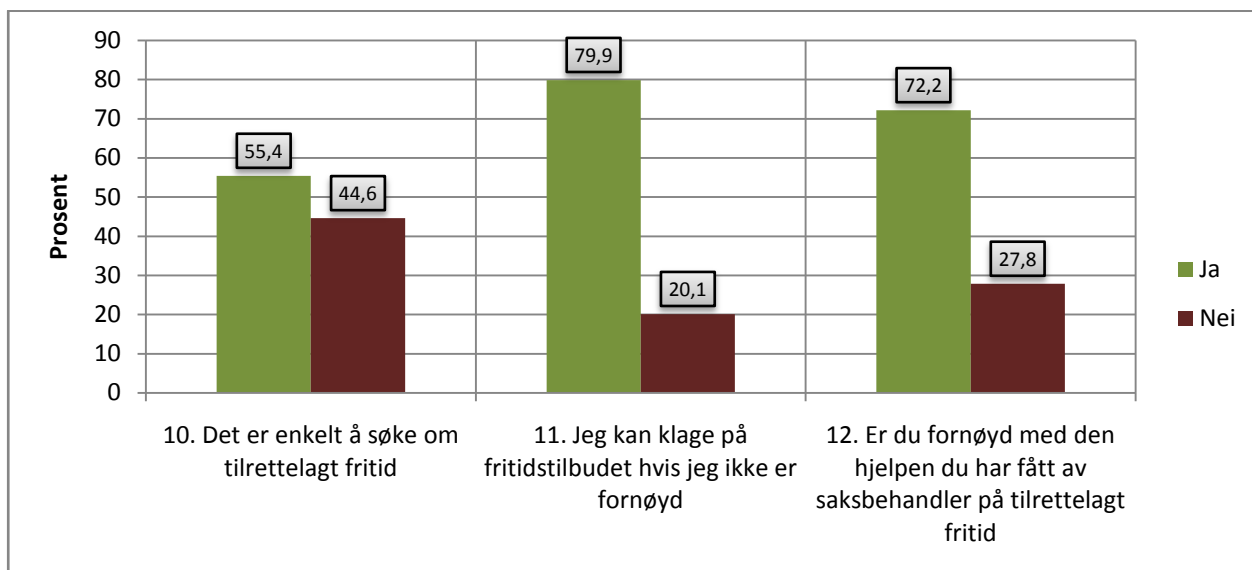
Utdypende kommentar til fornøydhet med tilbud; spm. 9

Det er vel 3 ganger så stor prosentandel (66,5 %) som er fornøyd versus misfornøyd (18,3 %). Det at 15,3 % ikke vet, kan være et uttrykk at en del av respondentene ikke har klare referanserammer med hensyn til det å ha en klar oppfatning av "fornøydhet" versus "misfornøydhet".

¹⁰ Fra samtale med leder av Mental Helse Sør-Trøndelag, Aud Irene Thoresen; om temaet: Psykiske vansker- aktivitet og fritid. Følgende poeng nevnes her: Det er viktig at mennesker med slike vansker får hjelp/støtte til å komme med i aktivitet. Deltakelsen i aktivitet kan medføre at en blir kjent med andre og kan få noe å være opptatt av. Det kan være begynnelsen på en positiv utvikling som også kan ha betydning for å komme tilbake til/stå i arbeid.

2.3. Opplevelsen av hvordan det er å søke om å få være med på tilrettelagt fritid eller kunne klage på tilbudene

2.3.1. Spørsmål 10, 11 og 12

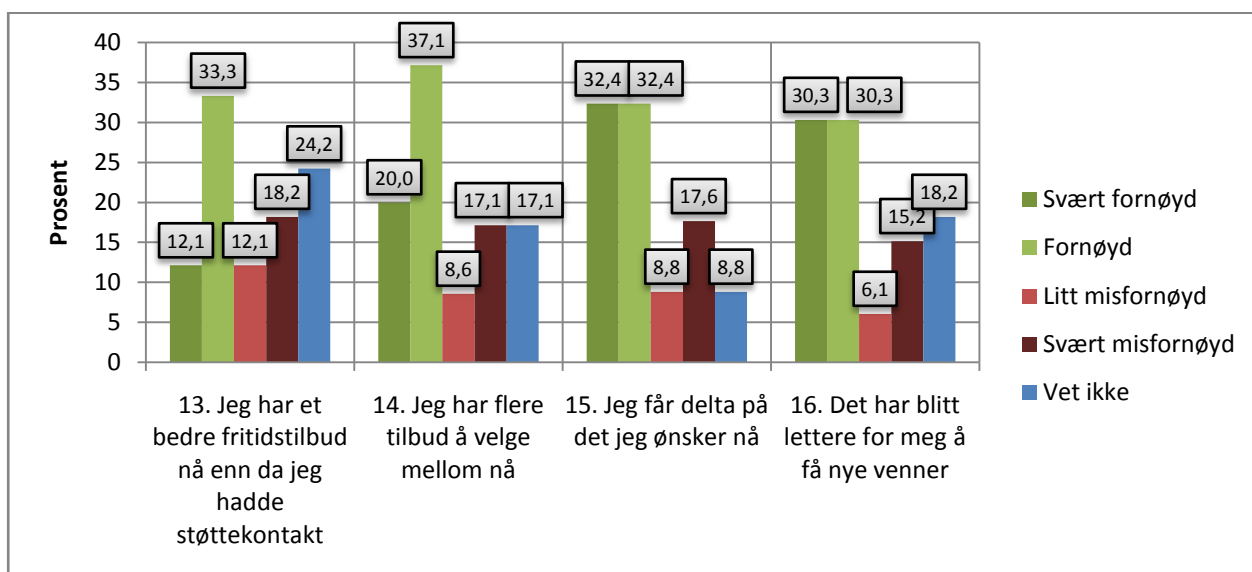

Figur 7: Spørsmål 10, 11 og 12

Figuren viser at på spm. 10 "det er enkelt å søke om tilrettelagt fritid" så fordeler svarene seg nokså likt. På spm "Jeg kan klage på tilbudet hvis jeg ikke er fornøyd" (spm. 11) svarer nesten 80 % at de kan klage. Over 72 % svarer at de er fornøyd med hjelpen de får av saksbehandler (spm. 12).

2.4. Opplevelsen av å endre fra å ha egen støttekontakt til å delta på gruppeaktivitet. Her skulle de som hadde fått endringer svare

2.4.1. Spørsmål 13, 14, 15 og 16

Figur 8: Spørsmål 13, 14, 15 og 16

Figuren viser en tilnærmet lik fordeling mellom de som er fornøyd og de som ikke er fornøyd, mens 24 % svarer at de ikke vet (spm. 13). På spm. 14, 15 og 16 svarer flertallet at de er fornøyd. Det er interessant å se at 18 % svarer "vet ikke" på spm. 16.

Kommentarer til spm. om forhold mellom nåværende fritidstilbud og det å ha hatt støttekontakt; spm. 13

Spørsmål 14: antall som har svart svært misfornøyd bør sees i forhold til at enkelte i utgangspunktet ha ønsket støttekontakt. Det er verdt å merke seg at mange er fornøyd samtidig som en betydelig andel ikke er det. Vi har grunn til å tro at noen av de som har hatt støttekontakt eller ønsker å få støttekontakt utgjør en del av "de misfornøyde". For en del mennesker vil støttekontakten bli/være en viktig "nær-person" som vedkommende kan utvikle en vennerelasjon til, dvs som betalt venn. En stabil relasjon som kan vare over flere år (Kittelsaa 2005). For mennesker helt uten vennerelasjoner oppleves dette som viktig. Hvor mange av de 452 med støttekontaktvedtak i 2009, som er i en slik situasjon vet vi ikke. Vi vet fra denne undersøkelsen at noen ser på støttekontakt som å få "en som er min". For de som først gjennom "en til en" kan utvide sin deltakelse i aktiviteter med flere vil det være et viktig mål. Det vil være den konkrete kartleggingen som leder fram til hvilket tiltak som er best for den enkelte i hvilket tidsperspektiv. Viktig at brukeren sine synspunkt blir vektlagt.

Lettere å få nye venner, kommentar til spm. 16

60,6 % sier at det har blitt lettere å få nye venner. Dette er et viktig funn og må ses på som meget positivt. Forskning i forhold til temaet viser at mennesker med psykiske lidelser og utviklingshemmede har vansker med å skaffe seg nye venner og har små sosiale nettverk Elstad (1999) og Kittelsaa (2008). For å skaffe seg nye venner trengs en "egnet arena" og en prosess som gjør det mulig å komme i forhold til en andre på en slik måte at det kan utvikle seg til en vennerelasjon. Aktivitetene og de som leder aktivitetene vil være viktig for om slike prosesser kommer i gang og vedlikeholdes.

3. Oppsummering

3.1. Er flere blitt motivert til økt deltakelse i det allmenne kultur- og fritidslivet for funksjonshemmede uten enkeltvedtak som grunnlag?

Tilrettelagt fritid arbeider med å skaffe tilbud innenfor det allmenne kultur- og fritidslivet, i tillegg til andre områder.

3.1.1. Fra brukerne

Gjennom intervjuene gir 6 av 8 uttrykk for at de deltar på flere aktiviteter, men det framkommer ikke om det er aktiviteter i det allmenne kultur- og fritidslivet.

Dialogmøter og svar på åpne spørsmål gir ikke grunnlag for å si noe om økt deltakelse i det allmenne kultur- og fritidslivet.

Ikke tilpasset transportordninger kan være et hinder.

Vi har gjennom undersøkelsen inntrykk av at informantene legger noe forskjellig i begrepet "det allmenne Kultur- og fritidslivet".

3.1.2. Fra ansatte (TF/HV) og ledere (HV)

Prosjektet "Tilrettelagt fritid" har utviklet seg positivt med hensyn å informere om og motivere til økt deltakelse i det allmenne kultur- og fritidslivet.

Forbedringspotensialet er knyttet til mer og tilpasset informasjon, både til brukere og samarbeidspartnere.

Forbedring av transportordninger.

3.2. Er antall enkeltvedtak om støttekontakt redusert – midler frigjort til inkluderende sosiale aktiviteter?

Vårt materiale tyder på at terskelen for å få støttekontakt er hevet, og at det arbeides aktivt for at den enkelte skal få tilpassede kultur - og fritidsaktiviteter i gruppe.

Denne dreiningen fra enkeltvedtak til tilbud om aktivitet i gruppe har redusert antall enkeltvedtak og frigjort midler til inkluderende sosiale aktiviteter.

3.3. Har brukerne fått flere valgmuligheter?

3.3.1. Fra brukerne

Spørreundersøkelsen viser at 47 % oppgir at de har fått flere valgmuligheter.

Intervjuene tyder på at flere har fått mer informasjon om aktiviteter, men forutsetningen for å kunne nyttiggjøre seg valgmulighetene er innsats/oppfølging fra Tilrettelagt fritid.

Dialogmøter og svar på åpne spørsmål gir ikke grunnlag for å si noe entydig om de har fått flere reelle valgmuligheter.

3.3.2. Fra ansatte (TF/HV) og ledere (HV):

Ansatte i TF mener de gjennom økt kunnskap om aktiviteter og muligheter som finnes er i stand til å gi brukere flere valgmuligheter. Dette understøttes av informasjon fra ansatte og ledere i HV.

Forbedringspotensialet er knyttet til informasjon, muligheten til å nyttiggjøre seg informasjon og transportordninger.

3.4. Er den enkelte brukers ønsker og behov blitt bedre ivaretatt?

3.4.1. Fra brukerne

Den enkeltes evne til å ta valg og medvirke påvirkes av vedkommendes funksjonsnivå, både tankemessig og språklig. Dette medfører at det er vanskelig å trekke entydig konklusjon mht ivaretagelse av brukers ønsker og behov.

I intervju gir informantene inntrykk av å sette pris på at Tilrettelagt fritid hjelper dem i å ta valg om fritidsaktivitet(er).

Enkelte brukere har gitt uttrykk for at deres ønske om å få støttekontakt ikke er imøtekommet.

Informasjon fra dialogmøter og svar på åpne spørsmål tyder på at de som deltar i aktiviteter blir hørt gjennom å komme med forslag og utarbeidelse av planer og lignende, mens de som ikke er kommet i gang med aktivitet/støttekontakt opplever å ta initiativ uten å få svar / bli hørt.

3.4.2. Fra ansatte (TF/HV) og ledere (HV)

Det er stor enighet om at ordningen er i positiv utvikling mht å bli bedre på ivaretagelse av ønsker og behov.

Størst forbedringspotensiale er knyttet til oppfølging av personer som ikke er kommet med i fast ordning/aktivitet, eller stopp i ordning/aktivitet som følge av fravær.

Det er også et forbedringspotensiale i å finne "riktig" ordning/tilbud til en del av brukergruppene, f.eks. eldre og personer som ikke har ønske om å være med i gruppeaktivitet.

3.5. Er brukers klageadgang ivaretatt?

3.5.1. Fra brukerne

Fra intervju og dialogmøter er det ikke framkommet noe klart svar om ivaretagelse av klageadgang, men noen informanter hevder å ha "klaget" på "avslag" om støttekontakt uten at klagen er blitt behandlet godt nok.

Forbedringspotensialet er knyttet til å framsette og behandle klager.

3.5.2. Fra ansatte (TF/HV) og ledere (HV)

Informasjonen tyder på forbedringspotensiale knyttet til avklaring av saksbehandlingen om støttekontakt i HDO/HDU bolig, likt vedtak i samme type sak for hele kommunen(likhet for loven) og ivaretagelse av rettsikkerhet.

Flere ansatte i HV gav uttrykk for at de ikke hadde sett klager på avslag om støttekontakt (en klage registrert).

4. Konklusjon

Ordningen med ny praksis bør videreføres etter endt prosjektperiode 30.06.09. Forslag om videreføring begrunnes med de positive erfaringene som er gjort i prosjektperioden, særlig med hensyn til å skape muligheter for et bredt spekter av kultur- og fritidsaktiviteter som gir rom for trivsel, medbestemmelse og valgmuligheter.

Tilrettelagt fritid og Helse- og velferdskontorene bør grundig gjennomgå og identifiserte områder for forbedringer som:

- Samarbeidsrutiner (f.eks. kontaktmøter)
- Saksbehandlingsrutiner (f.eks. likebehandling av saker)
- Informasjon (f.eks. til bruker, mellom samarbeidspartnere og andre)
- Avklaring av roller og ansvar

Deltakernes forhold til gruppeleder og gruppesammensetning synes klart å påvirke den enkelte deltakers ønske og motivasjon for deltakelse i gruppeaktiviteter.

Referanseliste

Amble, K. et al. (1993) Fritidsassistenten. På jobb for å gjøre vanlige fritidsaktiviteter tilgjengelig for alle. Trondheim kommune. Wennbergs Trykkeri AS.

Bø, I. og Schilefloe, P.M. (2007) Sosiale landskap og sosial kapital. Innføring i nettverkstenkning. Universitetsforlaget.

Dalgard, O.S. et.al. (1995) Sosialt nettverk- helse og samfunn, Universitetsforlaget, Oslo.

Elstad, T. (1999) *Sosial integrasjon blant mennesker med alvorlige psykiske lidelser*. NIS-rapport 2/99, Trondheim: SINTEF Helsetjenesteforskning.

Kittelsaa, A.M. (2008) *Et ganske normalt liv, Utviklingshemming, dagligliv og selvforståelse*. Doktoravhandling, Trondheim: Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, NTNU.

Lov om sosiale tjenester. Lov 1993-01-10

Csikszentmihályi, Mihály (1999): *Finna Flow. Den vardagliga entusiasmens psykologi*.

Natur och kultur, Stockholm

Opjordsmoen, S.et.al. (2008) Oss imellom. Om relasjonenes betydning for mental helse. Hertervig forlag.

Midtsundstad, A. (2005) Tillit, mestring og selvoppfatning. En oppgave med fokus på inkluderingsprosesser slik de møtes i arbeidet med metoden Fritid med bistand. Mastergradsoppgave i sosialt arbeid. Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap. NTNU, Trondheim.

Postholm, M.B. (2005) Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier. Universitetsforlaget. Oslo.

Stipek, D. (2002) Motivation to learn. Integrating Theory and Practice. Fourth edition. Allyn&Bacon. Boston, USA.

Stensaasen, S og Sletta, O. (1996) Gruppeprosesser. Læring og samarbeid i grupper. Universitetsforlaget. Oslo.

Tøssebro, J. og Lundeby, Hege (2002) Statlig reform og kommunal hverdag: Utviklingshemmetes levekår 10 år etter reformen. Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, NTNU, Trondheim.

Tveit Sandvin, J. Mot normalt? Omsorgsideologier i forandring. Kommuneforlaget.

Utviklingstjenesten, Trondheim kommune (2007) Evaluering av: Prosjektet "Den kulturelle spaserstokken"

Utviklingstjenesten, Trondheim kommune (2009) Brukerundersøkelse 2008: Tjenestetilbud til personer med utviklingshemming. Hvor fornøyd er brukere og deres pårørende?

Vedlegg

Vedlegg 1: Resultat fra tolkingsmøte med ansatte i TF og H/V – prioritering av forbedringsområder

- Infoflyt – til brukere og samarbeidspartnere
- Kvalitetssikring av støttekontaktordningen/personalansvar
- Samarbeid – kontaktmøter
- Transportordning – samordning og koordinering
- Saksbehandlingsrutiner – lik for bydelene – kjennskap til lovverk
- Tiltak – type tilbud/koordinering etc.

Etter en avstemning i plenum ble følgende områder valg som prioriteringsområder:

- ✓ Forbedring av tiltak / tilbud
- ✓ Saksbehandlingsrutiner

Vedlegg 2: Tema/forbedringsområde: Tilbud/tiltak

Gruppearbeid 1: Beskrive den gode praksis

- ✓ Engasjerte, profesjonelle og tydelige fritidsassistenter/støttekontakter
- ✓ Tilgang til attraktive aktiviteter
- ✓ Fritidstilbudet samsvarer med brukeres ønsker og behov
- ✓ Oppdatert og forutsigbart i forhold til info vedrørende aktiviteten - varsling i forhold til fravær
- ✓ Tilbudene etableres over tid
- ✓ Nært og godt samarbeid med ordinære lag – og organisasjoner

Gruppearbeid 2: Slik skal vi gjøre det

- ✓ Konsekvensanalyse av aktiviteten før oppstart.
- ✓ Kvalitetssikre aktiviteten, bruke faste maler for å sikre dette
- ✓ Evaluere Tilrettelagt fritid sine rutiner i forhold til oppstart av grupper/ oppfølging av grupper/tilbud
- ✓ Kvalitetssikring av grupper
- ✓ Skape mer variasjon – søke midler til spesielle, attraktive aktiviteter, for eksempel konserter

Vedlegg 3: Tema/forbedringsområde: Saksbehandlingsrutiner

Gruppearbeid 1: Beskrive den gode praksis

- ✓ Alle følger samme rutinen – bruker opplever trygghet
- ✓ Vi er samstemte – har åpen dialog
- ✓ God ivaretagelse av personvern
- ✓ God og relevant info fra våre ledere

Gruppearbeid 2: Slik skal vi gjøre det

- ✓ Rutiner må gjennomgås i fellesskap
- ✓ Åpen dialog – tettere kontakt der noe er uklart – søke kontakt for løsning
- ✓ Bruke Gericas som arbeidsredskap for ivaretagelse av personvern, bruk av beskjedjournal/statusrapportering
- ✓ Oftere samarbeidsmøter
- ✓ Hyppigere kontaktmøter, møteplikt

Vedlegg 4: Spørreskjema

Spørreskjema om "Tilrettelagt fritid for voksne" 2008

Viktige opplysninger som du må lese før du fyller ut spørreskjemaet:

- Du skal ikke skrive navnet ditt på skjemaet, undersøkelsen er anonym.
- På hvert spørsmål skal du sette bare ett kryss.
- Hvis du trenger hjelp til å fylle ut skjemaet, kan du spørre en du kjenner, eller ringe Gretha på Utviklingstjenesten, 72542542 eller 92253715 mellom kl. 09.00 – 15.00
- Når du har fylt ut skjemaet, legger du det i svarkonvolutten og sender den til Utviklingstjenesten. Du trenger ikke å sette på frimerke, porto er betalt.
- **Svarfrist: Mandag 15. desember**

Opplysninger om deg:

Kjønn: Mann Kvinne

Hvor bor du: Egen bolig/
leilighet Egen leilighet
i bo-fellesskap Hjemme hos
foreldre mine Annet

Hvor gammel er du: _____ år

Har du støttekontakt? Ja Nei

Har du hatt støttekontakt før? Ja Nei

Her kan du skrive hvilke fritidsaktiviteter du er med på:

Hva synes du om fritidsaktivitetene du er med på?

	Helt enig	Ganske enig	Ganske uenig	Helt uenig	Vet ikke
1. Jeg får selv bestemme hvilke fritidsaktiviteter jeg vil være med på	☐	☐	☐	☐	☐
2. Jeg trives på fritidsaktivitetene jeg er med på	☐	☐	☐	☐	☐
3. Jeg liker å delta i gruppe sammen med andre	☐	☐	☐	☐	☐
4. Jeg får selv være med å bestemme hva vi skal gjøre på fritidsaktiviteten.....	☐	☐	☐	☐	☐
5. Jeg er godt fornøyd med støttekontakttilbudet mitt ...	☐	☐	☐	☐	☐

Snu arket

	Helt enig	Ganske enig	Ganske uenig	Helt uenig	Vet ikke
6. På fritidsaktiviteten har jeg fått nye venner	☐	☐	☐	☐	☐
7. Jeg treffer noen av de nye vennene mine også utenom fritidsaktiviteten	☐	☐	☐	☐	☐
8. Jeg har vært med på aktiviteter som jeg ikke har prøvd før	☐	☐	☐	☐	☐
9. Jeg er fornøyd med tilbudet jeg får gjennom tilrettelagt fritid.....	☐	☐	☐	☐	☐
		Ja	Nei		
10. Det er enkelt å søke om tilrettelagt fritid	☐	☐	☐	☐	☐
11. Jeg kan klage på fritidstilbudet hvis jeg ikke er fornøyd.....	☐	☐	☐	☐	☐
12. Er du fornøyd med den hjelpen du har fått av saksbehandler på tilrettelagt fritid.....	☐	☐	☐	☐	☐

Hvis du har mer å si om hvordan det er å søke om å få være med på tilrettelagt fritid eller klage på tilbudene du får, kan du skrive her:

Disse spørsmålene skal du bare svare på hvis du nå er med på gruppeaktivitet og ikke lenger har støttekontakt

	Helt enig	Ganske enig	Ganske uenig	Helt uenig	Vet ikke
13. Jeg har et bedre fritidstilbud nå enn da jeg hadde støttekontakt.....	☐	☐	☐	☐	☐
14. Jeg har flere tilbud å velge mellom nå	☐	☐	☐	☐	☐
15. Jeg får delta på det jeg ønsker nå	☐	☐	☐	☐	☐
16. Det har blitt lettere for meg å få nye venner	☐	☐	☐	☐	☐

Her kan du skrive mer om hva du synes om fritidstilbudene som kommunen tilbyr. Hva er bra og hva kunne vært bedre?

Takk for at du vil delta i undersøkelsen

Vedlegg 5: Intervjuguide

Hvilke kultur og fritidstilbud benytter du deg av?

Kan du fortelle om hvorfor du valgte akkurat disse aktivitetene?

Var det med hjelp fra andre?

Fikk du selv bestemme hva du hadde mest lyst til eller ble du oppfordret til å velge disse aktivitetene?

Har du hatt mulighet til å prøve ut enkelte aktiviteter for så å slutte/bytte hvis du ikke likte det?

Ble enkelte aktiviteter presentert som mer aktuelle enn andre?

Opplever du at det er mulig å komme med innspill på hvordan de enkelte aktivitetene er lagt opp?

Hvilken informasjon har du tilgang til om de aktuelle kultur og fritidsaktivitetene?

Er det enkelt å finne frem til informasjon?

Hvem er det du spør hvis det er noe du lurer på?

Er det noen som informerer deg?

Har du kontaktperson evt. finner du frem til nødvendig informasjon selv?

Opplever du det som uproblematisk å komme deg frem og tilbake til de ulike aktivitetene du deltar på?

Evt. hvorfor det?

Hva liker du best med det den/ de aktivitetene du deltar på?

Hvorfor det?

Hva betyr det for deg at du deltar på ulike aktiviteter?

For eksempel: kjenner du andre som deltar på aktiviteten? Har du mange venner der?

Hvilke forventninger mener du det stilles til deg på de enkelte aktivitetene du deltar på?

Hva mener du om det?

Tror du din deltakelse på slike aktiviteter gjør noe med måten andre mennesker ser på deg som person?

Evt. kan du begrunne dette nærmere?

Er det slik at du nå deltar på flere ulike typer aktiviteter nå, sammenlignet med hva du gjorde tidligere?

Hvorfor det? (spør om informantene kan begrunne)

Er det enklere å delta på forskjellige aktiviteter nå? På hvilken måte?

Opplever du at du får nødvendig oppfølging?

Mener du du har mindre bistand nå sammenlignet med tidligere?

